

Kas slypi už profesinio ugdymo širmos?

Šiais metais priėmimas į profesinio mokymo sektorių, kaip ir į aukštąsias mokyklas, buvo vykdomas per Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacijos bendrajam priėmimui organizuoti (LAMA BPO) sistemą. Pirmasis centralizuoto priėmimo etapas parodė, kad Lietuvos profesinio ugdymo srityje gausu problemų – sistemoje yra nemažai nerentabilių programų, trūksta skaidrumo, valstybės lėšas naudojamos neveiksmingai.

Žingsniai, kuriuos drįsime žengti, turėtų padėti spręsti per ilgą laiką susiklosčiusią situaciją. Šiandienė situacija yra aiški ir leidžia mums objektyviau pamatyti, kas slypi už profesinio ugdymo širmos, – kalbėjo švietimo ir mokslo ministrė Jurgita Petrauskienė.

LAMA BPO prezidentas prof. Pranas Žiliukas teigė: „Šis procesas – tai neeilinis reiškinys valstybėje. Profesinis sektorius, galima sakyti, daro technologinę revoliuciją. Pagaliau ir į šį sektorių priėmimas pradėtas vieno langelio principu. Juk šiandien beveik viską galima atlikti elektroninėje erdvėje, o įstoti į profesines mokyklas dar negalėjome: priėmimo į profesinio mokymo centrus problemas buvo lokalizuotos. Jokia informacija iš profesinio rengimo centrų niekur nepatekdavo, nebent apklausų pavidalu, tačiau suprantame, kad apklausos gali būti ne visai tikslios.“

PROFESINIO SEKTORIAUS SKAIDRUMAS: MATOMAS AR NE?

Po I etapo prašymus mokyti profesinio ugdymo mokyklose pateikė 19,87 tūkst. stojančiųjų. Iš jų formalius reikalavimus atitinka daugiau kaip 17 tūkst. asmenų. Beveik 14 tūkst. jų siekia pirmosios kvalifikacijos. Apie 12 tūkst. asmenų pasirinko programas, kurios surenka daugiau nei 12 stojančiųjų.

Pasak švietimo ir mokslo ministrės, fragmentacijos, dubliavimo problema yra būdinga ne tik aukštajam mokslui, bet ir profesiniam mokymui. „Jeigu stojančiųjų skaičius bus mažesnis nei pernai ar užpernai, tai patvirtins prielaidas, kad profesinio mokymo įstaigose egzistuoja ir „mirusiųjų sielos“ – tai yra žmonės, kurie nedalyvauja mokymo procese. Centralizuotas priėmimas užtikrins, kad tokie dalykai nevyktų“, – teigė švietimo ir mokslo ministrė J. Petrauskienė.

Centralizuotas priėmimas parodė ne tik nepakankamą sistemos skaidrumą, bet ir tai, kad profesinio ugdymo sektorius šiandien nėra tinkamai suderintas su bendrojo ugdymo sek-

toriumi. Jau anksčiau kalbėta apie tai, kad aukštojo mokslo sektorius stojančiuosius gauda dėl krepšelių, pasirodo, jog labai panaši situacija yra ir su bendrojo ugdymu. Kaip teigė ministrė, „šiandien nemaža dalis baigusiųjų vidurinio ugdymo programą (t. y. 15,2 proc.) dar kartą stoja į bendrąjį ugdymą profesinėje mokykloje. Tai rodo dviejų sektorių nesuderinamumą ir neveiksmingą valstybės lėšų naudojimą“.

„Apie 15 proc. stojančiųjų yra šiemet vidurinį išsilavinimą įgiję asmenys. Į profesinę mokyklą stoja gavę brandos atestatą ir pabaigę gimnaziją arba vidurinio ugdymo mokyklą. Vadinasi, žmogus iki pat galo išlaikomas vidurinio ugdymo sistemoje, gauna mokinio krepšėlį, o profesinėje mokykloje ir vėl gauna finansavimą. Mūsų pagrindinis siekis – tobulinti profesinio ugdymo sistemą, siekiant skaidrumo, užtikrinant veiksmingumą ir darbo rinkos poreikius. Itin trūksta lankstumo, ypač organizuojant tęstinį mokymą“, – pastebėjo švietimo ir mokslo ministrė, kartu atskleidė ir keletą gerų profesinio rengimo tendencijų: „Galime pasidžiaugti, kad pramonės srities mokymo programų pageidavimai auga. Taip pat auga susidomėjimas informacinių technologijų sritimi. Gerų tendencijų yra, bet siekis subalansuoti sektoriaus mokymą su darbo rinkos, verslo ir regiono poreikiais vis dar siektinas.“

Švietimo ir mokslo ministrės patarėjas Marius Ablačinskas ragino atskirti tris dalykus. Tai – asmenys, kurie profesinio rengimo sistemoje siekia kvalifikacijos, persikvalifikuoja ar ateina tobulinti kvalifikaciją. „Šiandien turime tam tikras profesinio mokymo programas, trunkančias atitinkamą laiką tarpą. Tos grupės, kurios siekia persikvalifikuoti arba tobulinti kvalifikaciją, taip pat studijuoja ilgosiose programose, bet taip neturėtų būti. Naujos kvalifikacijos ar kvalifikacijos tobulinimo procesas galėtų trukti 3–6 mėnesius. Galimybė tokiu būdu siekti kvalifikacijos yra ir dabar, bet ji mokama. Asmenys renkasi valstybės finansuojamą kelią. Taigi svarbu atskirti, kad pirmosios kvalifikacijos siekiantys asmenys mokytųsi normalios trukmės programose, o norintys persikvalifikuoti ar įgyti dar vieną kvalifikaciją – specialios trukmės programose“, – pabrėžė M. Ablačinskas. Jam pritarė ir švietimo ir mokslo ministrė: „Atėjus naujam darbdaviui į regioną, jam atitinkamos kvalifikacijos darbuotojo reikia greitai, o ne po kelerių metų. Vadinasi, reikia, kad profesinės mokyklos paruoštų specialistus per 3–6 mėnesius. Darbo rinka keičiasi, o profesinis sektorius turi jautriai į tai reaguoti. Taip pat būtina investuoti į profesijos mokytojus, kurių šiandien trūksta – ypač pramonės, inžinerijos srityse. Juk suprantama, kad mokytojas, dirbdamas autoservise, gali uždirbti iki 5 kartų daugiau, nei būdamas mokytoju profesinėje mokykloje...“

INVESTICIJOS NEPASITEISINO!

Per centralizuotą priėmimą atskleista, kad valstybinės investicijos, kuriant sektorinius profesinio mokymo centrus, nėra pasiteisinusios. „Matome, kad tos mokyklos, kuriose yra įkurti šie mokymo centrai, nesulaukia pakankamai besimokančiųjų. Tai kelia klausimą, ar centrai apskritai veikia ir ar investicija buvo prasminga“, – apgailestavo švietimo ir mokslo ministrė.

P. Žiliukas, kalbėdamas apie priėmimų skaičiumi pirmaujančius profesinio rengimo centrus, teigė, kad daugiausia besimokančiųjų surinko pastaruoju metu skandalingai linksniuojamas Karaliaus Mindaugo profesinio rengimo centras. LAMA BPO prezidentas pabrėžė, kad ten puikiai išplėta infrastruktūra ir kai kurios programos rengiamos itin kokybiškai, todėl negalima mokyklos vertinti vienareikšmiškai. Antroje vietoje minimas Šiaulių profesinio rengimo centras. Šiame centre mokyti ketina 855 mokiniai.

LAMA BPO prezidentas pastebėjo: „Iš 833 profesiniuose centruose vykdomų programų šiemet priimama į 566 programas. Dešimties didžiausio stojančiųjų dėmesio sulaukusių mokyklų tinklas yra gana plačiai pasiskirstęs po Lietuvą, bet noriu atkreipti dėmesį, kad ne visos jos turi sektoriaus mokymo centrus. Dabartiniu mūsų pastebėjimu, sektoriaus centrai profesinei mokyklai praktiškai neteikia privalumų, nors valstybė į juos investavusi didžiules lėšas.“

STOJAMA „N“ KARTŲ...

Dar vienas faktorius, kurį reikia atidžiai nagrinėti, – apie 27 proc. stojančiųjų siekia įgyti profesinę kvalifikaciją antrą ar net trečią kartą. Ir tai sudaro beveik trečdalis stojančiųjų. „Nėgana to, žmonės siekia antros ar trečios specialybės studijomis į tą pačią mokyklą. Vadinasi, įgiję kvalifikaciją jie neina į darbo rinką. Būdamas profesinės mokyklos mokiniu, asmuo įgyja socialines garantijas, gauna, kad ir nedidelę, stipendiją bei įvairias lengvatas. Ši situacija yra keistina“, – pabrėžė ministrė.

Kaip teigė J. Petrauskienė, dalis stojančiųjų į profesines mokyklas yra kolegijų arba universitetų absolventai: „Čia galima išskirti dvi puses. Viena, kai kažkada išsilavinimą įgiję žmonės po įvairių pokyčių gyvenime turi persikvalifikuoti ir jiems reikia įsisavinti tam tikros specialybės žinias. Visai kas kita, kai asmuo tik pabaigęs aukštąją mokyklą iškart stoja į profesinio mokymo įstaigą. Tai vėlgi rodo dviejų sektorių nesubalansuotumą ir nepasitikėjimą aukštojo mokslo kokybe.“ P. Žiliukas, papildydamas švietimo ir mokslo ministrę, kalbėjo: „Aiškinomės, kiek stojančiųjų siekia pirminio mokymo, o kiek – tęstinio. Daugiausia dėmesio skyrėme pirminei kvalifikacijai įgyti, paaiškėjo, kad skaičius nėra didelis. Susidūrėme su mokinių pasipiktinimu. Jie nesuprato, kodėl neleidžiama mokytis trečią ar net ketvirtą kartą tame pačiame profesinio rengimo centre. Žinoma, negalime teigti, kad šis sektorius turėtų užsiimti tik pirminiu mokymu... Jeigu pažiūrėtume Europos mastu, esame lyderiai pagal aukštąjį išsilavinimą turinčių asmenų skaičių, dabar profesinis ugdymas tarsi pradėjo plėtotis, bet paaiškėjo, kad tai nėra tiesa. Su tęstiniu mokymu visada buvome atsilikę, tačiau šiam mokymui neturi būti panaudotos pirminės kvalifikacijos programos.“

KEISTINA IR ĮSTATYMINĖ BAZĖ

Profesinio mokymo įstatymas nenumato apribojimų, kiek kartų asmuo gali mokytis profesijos profesinio mokymo sistemoje. Kaip pastebėjo P. Žiliukas: „Šiandien galioja nemaža dalis teisės aktų, kurie priimti dar buvusios švietimo ir mokslo ministrės Romos Žakaitienės. Juk gyvenimas nuo to laiko labai pasikeitė. Kas tada atrodė tinkama, dabar visiškai neveikia. Dabar technologijų amžius, be to, visiškai kitokia situacija Lietuvoje... Taigi pokyčiai turi atsispindėti ir realiai, ir teisės aktuose. Dabar netgi priėmimo sutarčių pasirašymas bus visiškai kitoks. Stojančiųjų duomenys iškart bus perduodami į mokinių registrą, gaunamas sutarties numeris ir visa informacija užfiksuojama. Daugiau skaidrumo, mažiau vietos neteisėtiems veiksams.“

MOKYTIS PROFESIJOS DĖL SOCIALINIŲ GARANTIJŲ

Švietimo sektorius tam tikrais atvejais buvo tapęs socialinės rūpybos dalimi. Pasak prof. P. Žiliuko, kai kurie asmenys po kelis kartus į profesinę mokyklą stoja vien dėl to, kad užsitikrintų įvairias socialines garantijas. „Dažnai jiems yra įskaitomi jau anksčiau įgyti dalykų rezultatai. Pasitaiko net tokių variantų, kad metų programa yra įskaitoma ir asmuo nesilanko mokykloje ištisus metus, tačiau turi socialines garantijas. Kartais profesijos mokosi toje mokykloje dirbantys mokytojai. Nuo seno susidaręs uždaras ratas – itin ydingas.“

KURIOS PROFESINIO MOKYMO SRITYS POPULIARIAUSIOS?

„Skiriasi mokymosi sričių populiarumas asmenų, atėjusių po pagrindinio ir turinčių vidurinį išsilavinimą. Vidurinį išsilavinimą turintys asmenys paprastai renkasi paslaugų sektoriaus programas. Pirmąsias vietas užima higieninės kosmetikos kosmetiko, masažuotojo, apskaitininko ir kasininko, kirpėjo programos. Pagrindinį išsilavinimą turintys mokiniai renkasi technines specialybes. Pirmąją poziciją užima automobilių mechanikos mokymo programa, taip pat populiarus virėjo ir apdailininko programos. Įvertinus visas mokymo sritis, visgi pirmaujančios yra inžinerinės profesijos. Mokykla irgi atlieka svarbų vaidmenį, nes tą pačią profesiją atskirose ugdymo įstaigose asmenys renkasi skirtingai“, – teigė P. Žiliukas.

DAUG SOCIALINĖS ATSKIRTIES ATVEJŲ!

Vykdomi stojimai internetu parodė, kad esama dar labai daug socialinės atskirties atvejų. „Ne visi norintys studijuoti asmenys moka ar gali naudotis informacinėmis technologijomis, kai kurie neturi prieigos prie interneto ir pan. Be to, procesą reikia suderinti ir su sveikatos apsaugos sektoriumi. Daug nesusipratimų įvyksta su nepilnamečiais, kurie laiku nepristato sveikatos pažymų, o mokykla iš jų neišsireikalauja. Tokie asmenys pabaigia tam tikrą specialybę, o vėliau paaiškėja, kad dėl sveikatos sutrikimų negali dirbti darbo, atitinkančio jo specialybę“, – problemas vardijo prof. P. Žiliukas.

Vilniaus Jeruzalės darbo rinkos mokymo centras (2015 m.)

PROGRAMŲ DUBLIAVIMAS – KAIP BUS PERTVARKOMA ŠI SRITIS?

M. Ablačinskas atkreipė dėmesį, kad pirmasis priėmimo etapas į profesines mokyklas buvo skirtas tik pirmosios kvalifikacijos siekiantiems mokiniams. „Didžioji dalis šių mokinių eis į 11 klasę, jie maždaug 16 metų. Demografiniai rodikliai tam tikrose teritorijose rodo, kad pirmosios kvalifikacijos siekiančių asmenų skaičius traukiasi, o kai kuriuose regionuose jis yra drastiškai mažas. Pavyzdžiui, Alantos, Žeimelio žemės ūkio mokyklos, Plungės technologijų ir verslo mokykla net neturi pirminio priėmimo bangos“, – pastebėjo švietimo ir mokslo ministrės patarėjas. „Didžiuosiuose miestuose žadama sutelkti pastangas ir kiek galima labiau specializuoti mokyklas. Mažesniuose miesteliuose, jeigu bus dvi mokyklos, rengiančios, pavyzdžiui, virėjus, vienoje iš jų ši specialybė bus panaikinta. Pirmiausia turės įvykti tinklo pertvarka“, – žiniasklaidai sakė M. Ablačinskas. Kartu pabrėžė, kad šiandien nekalbama apie įstaigų uždarymą: „Galbūt jos apskritai neturėtų būti uždaromos, o tik perorientuojamos į mokyklas, organizuojančias specialios trukmės profesinį rengimą pagal verslo sektoriaus pageidavimus. Juk profesinio ugdymo klientas turi specifinį bruožą: mokytis vyksta 25 km spinduliu, o dirbti daugiausia 50 km spinduliu. Jie itin lokalūs. Retinti tinklą būtų neapdairu ir netikslinga.“

„Pokyčiai visada visoms šalims yra sudėtingi, tačiau akivaizdu, kad, jeigu šis pokytis nebūtų įvykęs, daugybės negatyvių dalykų taip ir nebūtume pamatę. Tai leidžia argumentuotai tobulinti profesinio ugdymo sistemą. Pavyzdžiui, kai prakalbome apie centralizuotą priėmimo sistemą, likus kelioms dienoms iki sistemos veikimo pradžios keletas mokyklų sugebėjo pasirašyti po kelis šimtus sutarčių su būsimais mokiniais. Kreipėmės į mokyklas ir, siekdami užtikrinti sutarčių skaidrumą, prašėme sukelti jas į centralizuotą sistemą. Tokie momentai rodo, kad žengiame tinkamus žingsnius. Suvokiame, kad šis sektorius yra labai svarbus ir reikalingas Lietuvai. Jeigu žiūrėtume į darbo rinkos poreikius, ypač regionuose, dažniausiai reikalingi profesinio rengimo kvalifikaciją turintys absolventai“, – pabrėžė ministrė ir ragino jau kitąmet šviečiamojoje akcijoje, kaip stoti į profesines mokyklas, kokias specialybes rinktis ir pan., dalyvauti ir bendrojo ugdymo mokyklas.

73 profesinio mokymo įstaigos pasiūlė 833 mokymo programas, tačiau per pagrindinį priėmimą preliminariai bus kviečiama mokytis į 566 programas. Rentabilių programų ir mokinių dar gali pagausėti rugsėjo mėnesį per papildomą priėmimą, į kurį jau dabar pretenduoja daugiau kaip 5 tūkst. profesiją turinčių asmenų.

Redakcija